

Живиця О. О.,аспірант кафедри національного, міжнародного права
та правоохоронної діяльності
Херсонського державного університету

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ОСНОВА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті проаналізовано нормативно-правову основу формування та реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту в Україні, визначено її багаторівневий характер, що включає національне законодавство та міжнародно-правові акти. Здійснено огляд ключових засад, на яких ґрунтується державної політики у сфері фізичної культури та спорту в Україні, зокрема її пріоритетність як гуманітарного напрямку та роль у забезпеченні конституційного права громадян на здоров'я та гармонійний розвиток. Вивчено структуру національного рівня, що охоплює Конституцію України, спеціальні закони та деталізуючі підзаконні акти, які визначають механізми реалізації політики та цільові програми, що впливають на різні сфери життя населення, включаючи охорону здоров'я та загальне благополуччя. Розглянуто роль цих програм у формуванні умов для оздоровчої рухової активності, створенні доступної спортивної інфраструктури, популяризації фізичної активності з раннього віку та формуванні суспільної свідомості щодо цінності здоров'я. Проаналізовано міжнародний вимір правового регулювання та обґрунтовано вплив міжнародних конвенцій і угод на формування національної політики у сфері фізичної культури та спорту, які встановлюють універсальні принципи та етичні стандарти. Визначено, що ратифікація цих документів є не просто рекомендаціями, а зобов'язанням держави імплементувати світові стандарти у національне законодавство та практику, формуючи політику, що відповідає кращим зразкам справедливості, прозорості та інклюзивності. Відзначено активну співпрацю України з іншими країнами та міжнародними організаціями, зокрема в межах програми Erasmus+ «Спорт», яка є ключовою ініціативою Європейського Союзу, що зосереджена на розвитку спорту на низовому рівні, просуванні його цінностей і вирішенні соціальних викликів у суспільстві.

У статті ідентифіковано низку суттєвих недоліків у правовому регулюванні державної політики у сфері фізичної культури та спорту, що перешкоджають її ефективній реалізації. Підсумовано, що для подальшого зміцнення здоров'я української нації та підвищення міжнародного іміджу країни необхідний комплексний підхід до перегляду та гармонізації законодавства, посилення контролю за виконанням норм, розробка ефективних механізмів фінансування та залучення інвестицій, а також всебічне врахування потреб усіх верств населення.

Ключові слова: державна політика, фізична культура, спорт, правове регулювання, законодавство, міжнародні акти.

Zhyvytsia O. O. The legal basis of state policy in the field of physical culture and sports in Ukraine

Abstract. The article analyzes the legal basis for the formation and implementation of state policy in the field of physical culture and sports in Ukraine, defines its multilevel nature, which includes national legislation and international legal acts. The key foundations were based on the state policy in the field of physical culture and sports in Ukraine, in particular its priority as a humanitarian direction and the role in ensuring the constitutional right of citizens to health and harmonious development. The structure of the national level, which covers the Constitution of Ukraine, special laws and detailing by -laws, which determine the mechanisms of implementation of policies and targeted programs that influence different spheres of life of the population, including health care and overall well -being. The role of these programs in shaping the conditions for health activity, the creation of accessible sports infrastructure, the promotion of physical activity from an early age and the formation of public consciousness regarding the value of health are considered. The international dimension of legal regulation is analyzed and the influence of international conventions and agreements on the formation of national policy in the field of physical culture and sports, which establishes universal principles and ethical standards, is substantiated. It is determined that the ratification of these documents is not just recommendations, but the obligations of the state to implement the world standards into national legislation and practice, forming a policy that corresponds to the best examples of justice, transparency and inclusivity.

The active cooperation of Ukraine with other countries and international organizations was noted, in particular within the framework of the Erasmus+ Sport program, which is a key initiative of the European Union, which is focused on the development of sports at the grassroots level, promoting its values and resolving social challenges in society.

The article identifies a number of significant shortcomings in the legal regulation of state policy in the field of physical culture and sports, which impede its effective implementation. It is summarized that in order to further promote the health of the Ukrainian nation and increase the international image of the country, a comprehensive approach to revision and harmonization of legislation, strengthening control over the implementation of norms, development of effective mechanisms of financing and attracting investments, as well as comprehensive consideration of the needs of all segments of the population are needed.

Key words: *state policy, physical culture, sports, legal regulation, legislation, international acts.*

Вступ. Розбудова ефективної системи фізичної культури та спорту в Україні є однією з ключових складових забезпечення здоров'я нації та гармонійного розвитку суспільства. В умовах сучасних викликів, зокрема повномасштабної російсько-української війни, значення фізичної культури зростає, оскільки вона стає ключовим засобом фізичної та психологічної реабілітації військових і цивільних осіб, а також інструментом формування національної єдності громадян. Забезпечення функціонування та розвитку цієї сфери неможливе без чіткої, послідовної та адаптованої до сучасних реалій нормативно-правової основи. Однак, незважаючи на наявність значної кількості законодавчих та підзаконних актів, існує правове регулювання державної політики у сфері фізичної культури та спорту в Україні стикається з низкою проблем, що включає фрагментарність, потенційну неузгодженість норм, недостатню ефективність механізмів імплементації, а також необхідність постійної адаптації до міжнародних стандартів та швидких соціально-економічних змін. Отже, виникає потреба в системному аналізі діючої нормативно-правової бази для виявлення її недоліків, обґрунтування напрямків удосконалення та забезпечення її належного функціонування в інтересах зміцнення здоров'я української нації і підвищення міжнародного іміджу країни.

Метою статті є дослідження нормативно-правової основи державної політики в сфері фізичної культури та спорту в Україні, визначення її системи та недоліків.

Виклад основного матеріалу. Державна політика у сфері фізичної культури і спорту – це цілеспрямована, системна та багатовекторна діяльність держави, що ґрунтується на конституційних засадах та міжнародних

зобов'язаннях, спрямована на забезпечення і реалізацію права кожного громадянина на фізичний розвиток і здоров'я, а також на формування здорового способу життя нації через розбудову спорту, фізичного виховання та оздоровчої рухової активності, створення доступної інфраструктури, підтримку спортсменів і просування етичних цінностей у цій сфері. Як зауважує Моргунов О.А. «державна політика у сфері фізичної культури і спорту в контексті переходу від парадигми управління людьми та владного розпорядництва до концепції обслуговування громадянського суспільства спрямована на забезпечення прав, свобод та інтересів людини і громадянина на основі побудови партнерських відносин між владою і суспільством, що, в свою чергу, дозволяє вести мову про функціонування публічної адміністрації у вказаних сферах в аспекті розвитку» [1, с. 174].

Державна політика в сфері фізичної культури та спорту в Україні ґрунтується на комплексній і багаторівневій нормативно-правовій основі, яка охоплює національне законодавство та міжнародно-правові акти, що спрямована на забезпечення конституційних прав громадян на здоров'я, формування здорового способу життя та розвиток спорту. Система нормативно-правових актів визначає, що державна політика в сфері фізичної культури та спорту в Україні ґрунтується на засадах пріоритетності як гуманітарного напрямку, визнання їх ключовими чинниками всебічного розвитку особистості та формування здорового способу життя, досягнення досконалості, патріотизму та позитивного міжнародного іміджу держави, а також на гуманістичних цінностях, справедливості, гендерній рівності, гарантуванні рівних прав і можливостей для всіх, включаючи осіб з інвалідністю, та забез-

печенні безперервності, різноманітності, високої якості і доступності послуг у цій сфері [2].

Національний рівень нормативно-правової основи державної політики в сфері фізичної культури та спорту в Україні складають Конституція України, закони України, підзаконні нормативно-правові акти. Так, Конституція України визначає, що «Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування» (ст. 49) [3] та відносить право на охорону здоров'я до основних конституційних прав людини. Відповідно до даної статті держава зобов'язана не лише гарантувати право на здоров'я, але й активно створювати умови для його реалізації через фінансування, розвиток інфраструктури, забезпечення доступності та безоплатності медичної допомоги у державному секторі, а також через турботу про профілактику та загальне благополуччя населення. Слід зауважити, що важливе значення для державної охорони права на здоров'я має політика у сфері фізичної культури та спорту, яка спрямована на масове залучення громадян до здорового способу життя, створення доступної спортивної інфраструктури, популяризацію фізичної активності з раннього віку та формування суспільної свідомості щодо цінності здоров'я. Політика у сфері фізичної культури та спорту не лише сприяє профілактиці захворювань і зміцненню імунітету, але й зменшує навантаження на систему охорони здоров'я, підвищує продуктивність праці і загальну якість життя населення та формує стратегічні інвестиції у майбутнє нації і її здоров'я.

Закон України «Про фізичну культуру та спорт» від 24.12.1993 р. № 3808-XII є ключовим спеціальним законом, який визначає загальні правові, організаційні, соціальні та економічні основи діяльності у сфері фізичної культури і спорту в Україні та деталізує повноваження суб'єктів та систему управління у цій сфері. Зокрема, відповідно до норм ст. 4 Закону України «Про фізичну культуру та спорт» від 24.12.1993 р. № 3808-XII державна політика у сфері фізичної культури і спорту базується на визнанні їх пріоритетом у гуманітарній політиці, важливим чинником всебічного розвитку особистості, формування здорового способу життя, патріотизму

та позитивного міжнародного іміджу країни. Вона ґрунтується на гуманістичних цінностях, справедливості, взаємній повазі, гендерній рівності, а також гарантує рівні права та можливості, безпеку життя і здоров'я учасників, запобігання насильству та дискримінації, сприяє безперервності занять, утвердженню етичних цінностей та соціально-правовому захисту. Крім того, політика підтримує громадські об'єднання, забезпечує різноманітність, якість та доступність послуг, включаючи доступ для осіб з інвалідністю, заохочує благодійність, орієнтується на міжнародні стандарти та вітчизняні традиції, а також забезпечує дотримання державних соціальних стандартів [3].

Підзаконні нормативно-правові акти, такі як постанови Кабінету Міністрів України, укази Президента та накази профільних міністерств, деталізують та конкретизують положення законів, встановлюючи механізми реалізації державної політики, цільові програми та процедурні норми у сфері фізичної культури та спорту (наприклад, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року» (від 04.11.2020 № 1089) [5], Указ Президента України «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація»» (від 18.06.2020 № 257/2020) [6], Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Єдиного календарного плану фізкультурно-оздоровчих, спортивних заходів та спортивних змагань України на 2025 рік» від 25 грудня 2024 р. № 7766 [7] та ін.). Зокрема, як визначено у Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» «метою Національної стратегії є формування у суспільстві умов до оздоровчої рухової активності та здорового способу життя для формування здоров'я громадян як найвищої соціальної цінності в державі» [6]. Для досягнення поставленої мети передбачається скоординована робота всіх учасників правових відносин в цій сфері через Координаційні ради, розроблення конкретних рекомендацій щодо

обсягів та видів рухової активності для різних вікових груп, а також створення комплексу показників для оцінки фізичного здоров'я населення. Стратегія також фокусується на залученні позабюджетних коштів для розвитку масового спорту, формуванні доступної та сучасної спортивної інфраструктури, упорядкуванні центрів «Спорт для всіх», збільшенні кількості загальнодоступних спортивних заходів, модернізації системи фізичного виховання в навчальних закладах із залученням популярних видів спорту та посиленням медико-педагогічного контролю. Важливим напрямом є впровадження рухової активності як засобу профілактики та реабілітації у медичній практиці, стимулювання роботодавців до створення сприятливих умов для фізичної активності на робочих місцях, розроблення проектів модульних спортивних споруд, запровадження системи оцінки якості послуг з рухової активності та активна інформаційна кампанія в медіа, щоби подолати суспільну байдужість до здоров'я та запровадити моніторинг показників рухової активності [6].

Міжнародний рівень нормативно-правової основи державної політики в сфері фізичної культури та спорту в Україні ґрунтується на тому, що Україна є учасницею низки міжнародних конвенцій і угод, що впливають на формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту та відображають відповідні загальновизнані міжнародні принципи і стандарти. До них можемо віднести, зокрема, Міжнародну хартію фізичного виховання, фізичної активності та спорту (1978 р.) [8]; Конвенцію Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями (2014 р.) [9]; Міжнародну конвенцію про боротьбу з допінгом у спорті [10]; Переглянутий Європейський спортивний кодекс етики (2021 р.) [11] та ін. Міжнародні акти у сфері фізичної культури та спорту встановлюють універсальні принципи та етичні стандарти, що слугують орієнтиром для національних політик, проголошують доступ до спорту як фундаментального права людини, підкреслюють його важливість для здоров'я, інклюзивності та соціального розвитку, а також закликають до боротьби з негативними явищами в цій сфері. Для України

міжнародно-правові акти у сфері спорту є не просто рекомендаціями, а частиною національної нормативно-правової основи, оскільки, ратифікувавши їх, держава бере на себе зобов'язання імплементувати ці положення у своє національне законодавство та практику, формуючи політику, що відповідає кращим світовим стандартам справедливості, прозорості, інклюзивності і захисту цінностей спорту.

Також, Україна активно співпрацює з іншими країнами та міжнародними організаціями для розвитку державної політики у сфері фізичної культури та спорту, зокрема, співробітництво реалізується через різноманітні програми та ініціативи, спрямовані на обмін досвідом, підвищення кваліфікації фахівців, боротьбу з негативними явищами у спорті, підтримку паралімпійського руху та розвиток масового спорту. Зауважене співробітництво здійснюється за участі Ради Європи, Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, Європейського Союзу, Міжнародного олімпійського комітету, міжнародних спортивних федерацій та ін.

Наприклад, Програма Erasmus+ «Спорт» є ключовою ініціативою Європейського Союзу, яка зосереджена на розвитку спорту на низовому рівні, просуванні його цінностей і вирішенні соціальних викликів у суспільстві держав-учасниць через фізичну активність. Серед основних цілей напрямку «Спорт» Erasmus+ можна виділити просування фізичної активності та здорового способу життя, підтримка чесності та етичних цінностей у спорті, соціальна інклюзія та рівні можливості, розвиток навичок і подвійна кар'єра спортсменів, зміцнення співпраці та обмін досвідом, просування волонтерства [12]. Україна бере активну участь у програмі Erasmus+ як країна-партнер, яка не асоційована з Програмою, що дає їй можливість долучатися до певних ключових дій та конкурсів проектів – «Молодіжні організації, заклади освіти та інші організації, що працюють у сфері спорту можуть бути партнерами проектів і брати участь у різних конкурсах, які відкриті для України, залежить від завдань проєкт» [13]. Програма Erasmus+ відкриває для України значні можливості у сферах

фізичної культури і спорту, молоді та вищої освіти через механізми розбудови потенціалу і міжнародної співпраці. Ці проєкти, координовані Європейським виконавчим агентством з питань освіти та культури (ЕАСЕА), спрямовані на посилення інституційної спроможності українських організацій, впровадження інноваційних практик, обмін досвідом, а також на популяризацію цінностей спорту, здорового способу життя та активної громадянської позиції серед населення. В межах реалізації програми Erasmus+ ключовими перевагами для України є можливість залучення значного фінансування (від 100 000 до 400 000 євро в залежності від типу проєкту), формування міжнародних партнерств з країнами-членами ЄС, а також орієнтація на національні пріоритети, зокрема ті, що стосуються відновлення країни, цифрової трансформації, інклюзивності та підтримки молоді в сфері спорту. Реалізація проєктів в межах програми Erasmus+ сприяють підвищенню якості викладання та програм у закладах вищої освіти, посиленню ролі спорту і фізичного виховання у соціальному розвитку та інтеграції, а також розвитку неформальної освіти і молодіжної роботи, що є критично важливим для відбудови та сталого розвитку України.

Незважаючи на наявність досить розгалуженої нормативно-правової бази, правове регулювання державної політики у сфері фізичної культури і спорту в Україні має низку суттєвих недоліків, що перешкоджають її ефективній реалізації. По-перше, однією з ключових проблем є фрагментарність та неузгодженість законодавства, адже часто окремі нормативні акти, особливо підзаконні, розробляються без належної координації між відповідними суб'єктами державної політики у сфері фізичної культури і спорту, що призводить до суперечностей, дублювання норм або наявності прогалів, що створює правову невизначеність, ускладнює правозастосовну практику та гальмує розвиток галузі. По-друге, існують проблеми з імплементацією та моніторингом виконання правових норм, оскільки, навіть за наявності якісних законів та стратегій, їх реалізація на практиці може бути неефективною через брак належних механізмів контролю, недостатнє фінансування або від-

сутність кваліфікованих кадрів. Також слід зауважити, що часто заявлені на папері цілі та програми не знаходять повного втілення у реальному житті, що робить правове регулювання декларативним. По-третє, спостерігається недостатнє врахування специфіки та потреб різних груп населення, хоча і законодавство декларує інклюзивність, на практиці правове регулювання може не повною мірою забезпечувати рівний доступ до фізичної культури та спорту для осіб з інвалідністю, малозабезпечених верств населення чи мешканців сільської місцевості. Також, не завжди створюються ефективні правові механізми для стимулювання приватних інвестицій у розвиток спортивної інфраструктури, особливо в менш розвинених регіонах країни. По-четверте, недоліком є слабкість правових механізмів боротьби з негативними явищами у спорті, адже незважаючи на ратифікацію міжнародних конвенцій, можуть існувати складнощі з ефективним притягненням до відповідальності за допінг, маніпулювання результатами змагань чи насильство, що підриває довіру до спорту та його етичних засад. По-п'яте, застарілість деяких норм та їх невідповідність міжнародним стандартам і стратегії європейської інтеграції.

Слід зауважити, що усунення цих недоліків вимагає комплексного підходу, що включає перегляд та гармонізацію законодавства, посилення контролю за виконанням норм, розробку ефективних механізмів фінансування і залучення інвестицій, а також врахування потреб усіх верств населення.

Висновки. Дослідження нормативно-правової основи формування та реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту в Україні виявило її багаторівневий та комплексний характер, що охоплює як національне законодавство, так і міжнародно-правові акти, які спрямовані на реалізацію конституційного права громадян на здоров'я та розвиток особистості через фізичну активність. Визначено, що державна політика у цій галузі є пріоритетним напрямом гуманітарної сфери, який сприяє всебічному розвитку, патріотизму та формуванню позитивного міжнародного іміджу країни, базуючись на гуманістичних цінностях, справедливості, рівності

та доступності послуг. Активна участь України у міжнародних програмах, зокрема Erasmus+ «Спорт», підкреслює прагнення до інтеграції у світову систему та використання найкращих практик для посилення інституційної спроможності та розвитку масового спорту.

Водночас, аналіз чинного регулювання виявив низку системних недоліків, що перешкоджають його ефективності. Серед них виділяється: фрагментарність законодавства та відсутність належної координації при розробці нормативних актів, що спричиняє правову невизначеність, недостатню ефективність імплементаційних механізмів та моніторингу, що призводить до декларативності

цілей і програм; наявність прогалин у врахуванні специфічних потреб різних соціальних груп та недостатність стимулів для приватних інвестицій у спортивну інфраструктуру; відсутність ефективної протидії негативним явищам у спорті та необхідність гармонізації окремих норм із сучасними міжнародними стандартами. Подолання цих викликів потребує системного підходу до вдосконалення правового поля, посилення контролю за виконанням, а також активного залучення ресурсів для забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури та спорту в Україні, що безперечно повинно стати предметом подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Моргунов О.А. Державна політика у сфері фізичної культури і спорту як об'єкт публічного адміністрування: питання сьогодення. *Наукові записки. Серія: Право*. Випуск 12.2022. С. 171-175. URL: <https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/136/120> (дата звернення: 10.06.25)
2. Огарен В.М., Печен К.В. Засади реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту. *Право та державне управління*. 2004, № 3. С. 95-101. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2024/15.pdf (дата звернення: 11.06.25)
3. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 14.06.25)
4. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 р. № 3808-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 18.06.25)
5. Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.11.2020 р. № 1089. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.06.25)
6. Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація»: Указ Президента України від 18.06.2020 р. № 257/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#Text> (дата звернення: 11.06.25)
7. Про затвердження Єдиного календарного плану фізкультурно-оздоровчих, спортивних заходів та спортивних змагань України на 2025 рік: Наказ Міністерства молоді та спорту України від 25 грудня 2024 р. № 7766. URL: <https://mms.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-iedynoho-kalendarsnogo-planu-fizkulturno-ozdorovchukh-sportyvnykh-zakhodiv-ta-sportyvnykh-zmahan-ukrainy-na-2025-rik> (дата звернення: 02.06.25)
8. Міжнародну хартію фізичного виховання, фізичної активності та спорту: Організація об'єднаних націй з питань освіти, науки та культури від 21.11.1978 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_350#Text (дата звернення: 13.06.25)
9. Конвенція Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями: Рада Європи від 18.09.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_c01#Text (дата звернення: 14.06.25)
10. Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті: Організація об'єднаних націй з питань освіти, науки та культури від 18.11.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_007#Text (дата звернення: 12.06.25)
11. Переглянута Європейський спортивний кодекс етики: Комітетом міністрів від 13.10.2021 р. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/Spivrobotnuctvo%20z%20radoyu%20EU/PREMS%20039224%20UKR%202584%20Revised%20European%20Sports%20Charter.pdf (дата звернення: 12.06.25)
12. Sport. For community cohesion and social inclusion. URL: <https://sport.ec.europa.eu/> (дата звернення: 02.06.25)
13. Erasmus+UA. URL: <https://erasmusplus.org.ua/opportunities/mozhlyvosti-dlya-organizacij#sport> (дата звернення: 17.06.25)